

תוצאות היום

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גליון 54

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

כאתרוג שגדל על כל מים מ"מ כיון שאינם גדלים כמו אתרוג שמתקיים משנה לשנה ומבלבל כל השנה דשאר פירות הדר לא כך ולכן אין דינם כאתרוג ואף שדומה לענין זה שגדלים על כל מים נראה שדינם כשאר פירות. אך עתה בה לגלות לנו אור יקרות פירושו של רבי שלמה על הירושלמי ראיתי שבפירושו על סדר שביעית כתב שלימון דינו כאתרוג א"כ נראה שצריך להחמיר בשאר פירות הדר כאתרוג שכולם גדלים על כל מים אך מ"מ נראה לענ"ד כיון שהרמב"ם שמדקדק בלשונו וכתב "אתרוג בלבד" והרמב"ם ידע מפרי הלימון שמזכירו בסדר טהרות ובראב"ד כתב שגם אתרוג דינו כשאר אילנות א"כ נראה להלכה ששאר פירות הדר דינם כאילנות ולא כאתרוג עכ"ד הגרש"ז.

דעת החזו"א בנידון הנ"ל.

נמצא שיש ג' דעות (א) שאתרוג דינו כאילן [וגם לשיטת הרמב"ם מדאור] (ב) ויש שאמרו לימון כאתרוג (ג) ויש שאמרו שהוא ספק, וכתב החזו"א ששאר פירות הדר יש להסתפק בהם וצריך להפריש שתי מעשרות לחומרא.

יישוב הדרך אמונה לדברי החזו"א

מלשון הרמב"ם אתרוג "בלבד", דהוא לאו דווקא.

ובספר דרך אמונה מביא את החזו"א שראוי להחמיר בשאר פירות הדר כאתרוג ולשון "בלבד" שכתב הרמב"ם אינו מכריע ומביא ראיה שהרמב"ם בהל' דעות כתב לא ישלשל טליתו אלא בשבת בלבד ומדבר על מלבוש ת"ח שלא ילך כדרך גסי הרוח ורק בשבת טליתו תהא פרוסה שיהיה ניכר כבוד שבת והרי מה הדין ביו"ט וודאי שהכוונה גם ליו"ט ומה שכתב "שבת בלבד" הכוונה שבת וכל דדמי ליה וכן הוכיח מגמ' בכורות לענין ע"ה שקיבל על עצמו זירות בדברי חברות וראוהו אותו שלא נזהר אז הוא חשוד ולא חשוד להלכה אלא למה שראינו בלבד ובתוס' כתוב שה"ה לכל דדמי ליה ומוכח ש"בלבד" פירושו כל דדמי ליה.

דחיית מרן שליט"א לראייתו הראשונה של הדרך אמונה.

ולענין הראיה הראשונה נראה שגאון פירוש שמה שכתב הרמב"ם שבת בלבד משום יו"ט הוא גם נקרא שבת ולא נחשב שדומה וכמו שכתוב "וספרתם לכן ממחרת השבת" והכוונה ליו"ט וא"כ מה שכתב "שבת בלבד" חלק משבת הוא יו"ט והראיה לזה מדברי הרמב"ם בספר המצוות שכתב שבתות ה' נקראו ימי המועדים כולם ר"ל ימים טובים.

הוכחה מספר בן סירא שפרי הלימון

היה מזמן אדם הראשון ומסקנת דעת הרמב"ם בנידון.

בספר בן סירא כתוב שנבוכדנאצר שאל את בן סירא כמה יש לי עצים בפרדס וענה לו שיש שלושים עצים ומתחלקים לעשר עשר, יש פירות שאוכלים את כולם, יש פירות שאוכלים את החיצוני ולא את הפנימי, ויש שאוכלים את הפנימי ולא את החיצוני.

ובפירות שאוכלים את כולם כתב אגסים, תפוחים, אתרוגים ולימוניים. [וע"ש באריכות] ומוכח שבזמן חז"ל היה לימונים ובהמשך שם כתוב ששלושים פירות שהיו לנבוכדנאצר היו מזמן אדם הראשון ואם הרמב"ם כותב "בלבד" וודאי שלימון שונה וצ"ל שאתרוג לא דומה לגמרי לשאר פירות הדר לכן הדין דווקא באתרוג הולכים גם בתר לקיטתו וגם בתר חניטתו.

ד.

השלמה בענין פסק הלכה לענין פתיחת קברי ילדי תימן.

דיברנו לפני שבועים בענין פסק הלכה הבאנו את הר"י מיגאש שעדיף אדם שמוציא הלכה מתשובות הגאונים מאשר מהגמ'.

א.

רמז לחנוכה ופורים מהתורה מנין?

פרשת המועדות (פרשת אמור) כתוב את המועדים פסח שבועות עד סוכות, ולכא' החג האחרון הוא חנוכה ומצינו שהוא רמוז בתורה ומיד אחרי חג סוכות שהוא "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך" (ויקרא כד) ומצינו רמז לחנוכה מהתורה ולאחר מהן כתוב "הוציאו את המקלל ורגמו אותו" וכל מי שנרגם נתלה וזה "ויתלו את המן". ומכאן רמז אף לפורים. ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא.

ב.

תמיהה חזקה בתחילת פרשת

המועדות ויישוב נפלא בענין זה.

ישנה תמיהה גדולה שפרשת המועדות מתחילה "ששת ימים תעשה מלאכה" ולכא' ענין השבת נכתב כבר בעשרת הדברות ועוד א"כ מה ענינו בתחילת פרשת המועדות.

יש פירוש הפלא ופלא ומפורסם בשם הגר"א [יש הרבה דברים שמייחסים לגר"א ויש חידושים ימים שמייחסים אותם לגר"א ולא תמיד הוא אמר אותם וחידוש זה מ"מ כבר הוזכר בספר חנוכת התורה ועוד...] שבאמת לא מדובר על שבת ונקדים דיש שישה ימים של חג בשנה (א) יו"ט ראשון של פסח (ב) שביעי של פסח (ג) שבועות (ד) ר"ה (ה) סוכות (ו) שמיני עצרת. והיום השביעי הוא יו"ה"כ וההבדל בין יו"ה"כ לשאר חגים שביו"ה"כ אסור לעשות מלאכת אוכל נפש וממילא הפלא ופלא הפסוק מדבר על יו"ה"כ ששת ימים תעשה מלאכה והכוונה למלאכת אוכל נפש אך ביום השביעי שהוא יו"ה"כ כל מלאכה לא תעשו ואף מלאכת אוכל נפש וא"כ נפלא שזה הקדמה כללית לכל המועדות ורק אחרי שהוזכר חג סוכות כתוב שבת (פרק כג פ' לח) "מלבד שבתת ה'" וכאן הכוונה לשבת.

ג.

ההבדל בתר"מ בין ירקות לאילנות ובדין האתרוג.

בהפרשת תרומות ומעשרות יש הבדל בין השנים, בשנים אבד"ה מעשר שני ובשנים ג"ו הם מעשר עני.

ומה קובע מתי התחלת השנה לאילנות ט"ו בשבט, ולירקות (תבואה וקטניות) תלוי בר"ה ואם ליקט בערב ר"ה של סוף שנה צריך להפריש של מעשר שני, ולאילנות תלוי בזמן החניטה [והרמב"ם כותב זאת בהל' מעשר שני].

וברמב"ם כתוב שהאתרוג בלבד שונה משאר פירות האילן דינו גם כירקות והפרשתו תלויה גם בר"ה (וודאי שאתרוג שהוא עץ לשאר דברים) והטעם מפני שגדל על כל מים כשאר ירקות (קידושין נו).

ובכסף משנה מסביר שהרמב"ם פסק לחומרא מספק שיש מח' תנאים לענין אתרוג לכן מקפידים ללקוט את האתרוגים קודם ר"ה שלא להכנס לספקות שאם ילקטו אחרי ר"ה יש ספק האם הוא בשנה הבאה כירק או כאילן שתלוי בט"ו בשבט.

ויש מסבירים ברמב"ם שמדאו' וודאי הוא אילן ורק זה חומרא מדרבנן כיון שגדל על כל מים שאתרוג צריך הרבה השקיה כירקות.

דיון מעניין בדין שאר פירות הדר שדומים לאתרוג.

והפוסקים דנים מה הדין לענין לימון, תפוזים, אשכוליות, שנקראים פירות הדר שהרי גם הם גדלים על כל מים והרי לא הוזכרו בגמ' ובפרט שכתב הרמב"ם "האתרוג בלבד"...

יש שרוצים לומר שה"ה גם לשאר פירות הדר ולא הוזכרו כיון שלא היו בזמנם אבל ברמב"ם שכתב "בלבד" ובזמנו היה לימון א"א לומר כך וצריך להבין מדוע לא נאמר דה"ה לשאר פירות.

משא ומתן בנידון הנ"ל והכרעל הגרש"ז אורבך.

ובגרש"ז אורבך כתב כך מצד הסברא היה נראה דאף שעצי התפוז, הלימון, האשכוליות אינם מסתפקים במעט מים אלא צריך הרבה

ביב"א ח"ט ס' לו כתב לענין פתיחת קבר [בזמן האחרון יש נידון בקשר לילדי תימן הנעדרים האם מותר לפתוח קבר שטוענים שאין שם כלום].

בשו"ע כתוב שאסור לפתוח קבר לאחר סתימת הגולל משום אימת וחרדת הדין בעת פתיחת הקבר ובשו"ת דבר יהושע מסביר שכשפותחים את הקבר הנפטר חושב שהגיע יום הדין הגדול צריך לתת דין וחשבון על כל מעשיו ובתפארת ישראל כתוב שכל האיסור הוא רק ב"ב חודשים הראשונים ומעשה בשמואל שאמר "מדוע הרגזתני לעלות אותי" שהעלה שאול את שמואל באוב היה בתוך י"ב חודש כדאיתא במסכת שבת ולאחר י"ב חודש לית לן בה. וביב"א ממשיך ומביא משא ומתן בדברים שכן כתב גם בשו"ת נודע ביהודה שלאחר עיכול בשר המת אין חשש לפתיחת קבר, וכן כתב המהר"ם שיק ועוד יעו"ש וא"כ בנידון דידן שכבר עבר ארבעים שנה מאז שקרה הרעה הזאת [כל ילדי תימן הנעדרים] מותר לפתוח את הקברים אלא שראיתי בשו"ת פרשת מרדכי שכתב לדחות ראיותיו של הנודע ביהודה וכן עוד כתבו לדחות יעו"ש באריכות והנה מצינו בדבריו שהביא דעות שהאיסור רק בתוך י"ב חודש ולאחמ"כ מותר והביא דעות החולקים שאסור תמיד.

וממשיך להביא דעות המיישבים דברי הנודע ביהודה מהחולקים. והנה מצינו שיש ספרים לכאן וספרים לכאן והנה הביאנו את שיטת הר"י מיג"ש שיש להסתכל מה כתוב בפסקי הלכות ועפ"ז לפסוק. אומנם יש שיטת המהר"ל מפראג שגם מי שלמד גמ' והגיע למס' שכן ההלכה אפ' שטעה כיון שזה מה שיצא לו צריך לפסוק כך ועדיף מפסקי הלכות ולכאן בנידון דידן צריך לבדוק ולעשות חשבון של כל הסוגיא ולראות מי צודק בראיותיו. אבל ראינו בב"י [בהקדמתו] שאם נדון ע"פ הראיות אין אנו מספיקים וא"כ יוצא שדבריו תלויים במח' הר"י מיג"ש ומהר"ל מפראג.

פתיחת קבר לקטן ומעשה בענין גילגול נשמות.

לענין קטן יכול להיות שאין כלל דין לקטן ומותר לפתוח מיד אבל יכול להיות שזה נשמה מגולגלת ויהא אסור.

היה חכם אחד שלא האמין בגילגול נשמות וחזר בו שפעם אחת אחד מילדי שכניו היה חולה ונטה למות וקראו לו להיות בשעת יציאת נשמה ולפני שנפטר (התינוק) התיישב במיטה ואמר "שמע ישראל" ונפטר וראה במו עיניו ענין גילגול נשמות [שכנראה היה צריך לתקן דבר זה שלא אמר "שמע ישראל" בגילגול שעבר].

ה.

הוספה נפלאה בהסבר הנודע ביהודה

בנוסח אתה הוא אלונו שבפיטום הקטורת.

תשמעו חידוש מתוק מדבש הבאנו את הנודע ביהודה ששאלו אותו בענין נוסח פיטום הקטורת שאומרים "אתה הוא ה'" מה ענין הקדמה זאת והנודע ביהודה ביאר שכיון שלפני אומרים אתה הוא אלונו אתה הוא וכו'.. ממשיכים ואומרים אתה הוא.. שהקטירו אבותינו ומדוע בכלל אומרים את נוסח אתה הוא אלונו אתה הוא אלונינו לפני פיטום הקטורת הסביר כיון שמי שמקטיר את הקטורת מתעשר ולפחות לא בא לידי עניות לכן צ"ל אין כאלונו אתה הוא אלונו וצריך להאמין שהכל מאת ה' ושאלנו הרי היה עני ובטח בה' ואיך פתאום יעזוב בטחונו שמתעשר והתשובה שכשאדם נמצא במצב קשה בוכה ומתפלל וכשיוצא מהצרה נחלש בבטחונו בה' וצריך שוב חיזוק. ידוע הגמ' במסכת ברכות רבי לוי רמי כתוב אחד אומר לה' הארץ ומלואה וכתוב אחד אומר והארץ נתן בידי אדם והתיריץ כאן לפני ברכה וכאן לאחר ברכה והפירוש ידוע.

ויש אומרים בלשון הלצה כאן לפני ברכה שאדם עני יודע שלה' הארץ אבל אחרי ברכה חושב שהארץ נתן לבני אדם... אבל הוא טועה ולא מדייק שבפסוק לה' הארץ כתוב "ומלואה"

ובפסוק "והארץ נתן לבני אדם" לא כתוב "ומלואה". במדרש מובא פירוש המילה ומלואה שיש אדם שיש לו ספינה ויש שם סחורות ויש מי שהספינה שלו ויש מי שהסחורה שלו, ולהקב"ה הספינה והסחורה שלו וא"כ אותו אדם יש לו רק את הארץ ולא את ומלואה ואם יחשוב כוחי ועוצם ידי ויורד מבחינה רוחנית יזכור שיש לו רק את הארץ וים אחד זה יעוף.. הפלא ופלא.

ו.

ביאורי הראשונים בפירוש המילים "מקרא קודש".

מה פירוש הפסוק "מקרא קודש" "ביום הראשון מקרא קודש" זה מילים שקשה להבין אותם ובמפרשים יש הרבה פירושים.

בתרגום כתב מערע קדיש וכוונתו מאורע קודש דבר שמגיע לפעמים ולא תמיד רש"י כתב תקרא לו קודש באכילה ושתיה וכסות נקיה להתנהג ביום הזה באופן מיוחד ויש פירוש לקרוא בתפילה של יו"ט מקרא קודש, וברוקח כתב לאומרו בקידוש, וברמב"ן כתב שהכוונה לשון אסיפה כמו "אלה קראוי העדה" שיש אסיפת עם בימים אלו.

דחיית המהרש"א ביאורי הראשונים

והסבר מתוק מדבש במילים מקרא קודש.

המהרש"א לא מוצא חן בעיניו כל הפירושים האלו ואומר תיריץ הפלא ופלא בתחילה מביא את הפירושים הנ"ל וכתב דהתרגום דחוק ולרש"י פירושו לא מבאר את יוה"כ שאסור באכילה ושתיה והרמב"ן כתב שהוא דחוק.

ומבאר המהרש"א שכל המועדים הם על שם האותיות הקדושות של שם ה' ברוך הוא והכוונה לאותיות אה"י וכידוע שכשיש בג"ד כפ"ת אחרי אותיות אה"י הם רפויים והמקובלים אומרים זה רמזו בפסוק "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם הפרד" את הגן ומשם הפרד ר"ת אה"י וזה לא סתם כלל בדקדוק אלא יש בזה סודות ודברים גבוהים.

ובכל אופן אותיות אה"י הם אותיות קדושות כיון שיש בו את כל השמות הקדושים (א "אהיה אשר אהיה" ב) שם הוי"ה ברוך הוא (ג) שם י"ה ושמות הקדושים העיקרים באותיות הללו וכך כתב האבן עזרא. וכל הימים טובים רמוזים באותיות אה"י ונעשה חשבון "א" זה ר"ה שהוא א' תשרי י"י הוא יוה"כ "ה" זה מרמז לחמישה ימים שאחרי יוה"כ שהוא סוכות "ו" מרמז לשישה ימים שאחרי חג סוכות שהוא הושענא רבא ושמיני עצרת יוצא ב- כב' תשרי וגמטריא של אותיות אה"י הוא כב' ונמצא שרמזו כל החגים שבחודש תשרי באותיות אה"י פסח- חודש ניסן זה "א" שבת הגדול יוצא ב' ניסן שזה אות "י" פסח בטו' ניסן שהוא אחרי חמישה ימים משבת הגדול ואות "ו" מרמז לשביעי של פסח וכן מרמז לשבועות שיוצא בו' סיון. וזהו "מקרא קודש" החגים כולם באותיות הקדושות אה"י.

ומוסיף עוד המהרש"א שמצורף לזה שבת קודש שיוצא בשביעי וכן יובל ושמיטה ונמצא שהאותיות שלא בחשבון [מאות א' עד י'] הם ב' ג' ד' ה' ט' והם מורים על סיטרא דשמאלא שזה יוצא בגד חט שזה מרמז לבגידה חטאים "ולפתח חטאת רובץ" והפתח שלמטה בחטא לא יכנס בו.

טעם נפלא מדוע בג"ד כפ"ת שאחרי אה"י רפויים.

והנה אמרנו שאותיות בג"ד כפ"ת שבא אחריהם אותיות אה"י הם רפויים ומדוע עושים כך יש לומר שאותיות אה"י שהם מרמזים על המועדים מחלישים את מידת הדין ואותיות בג"ד כפ"ת הם מידת הדין שאדם רשע ובוגד עושים כפ"ת הכוונה שכופתים אותו ועושים לו מלקות על כתיפו וע"י קדושת המועדים מתקנים ומרפים את מידת הדין של הרשעים והחטאים ולכן אה"י מרפה את הבג"ד כפ"ת וכל אלו כפרפראות לתורה וה' ברוך הוא יזכנו.

השיעור נמסר בבית רבינו שליט"א

לבחורי ישיבות

כל ליל שישי בשעה 10:45 .

נמסר בפרשת תולדות,

נכתב ע"פ הבנת העורך בלבד.